

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเสนอผลการค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาล แบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. ความเป็นมาและความจำเป็นของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล

นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดเทศบาล

3. แนวทางการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

แนวทางการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของเทศบาล

การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขยายโอกาสทางการศึกษา

ของเทศบาล

4. การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมาและความจำเป็นของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 ได้ลงมติว่ารัฐควรขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยวิธีการไม่บังคับ เนื่องจากเป็นวิธีการที่แสดงออกถึงเจตนารมณ์ของรัฐในอันที่จะยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นถึงระดับที่ระบุไว้ในพื้นฐานของการศึกษาคงไว้ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการตัดสินใจส่งหรือไม่ส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษานั้น โดยมิหนวหาเงินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ในระยะเวลา 5 ปี นับแต่ปีงบประมาณ 2532 นี้ รัฐไม่ควรประกาศขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ควรเร่งขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยรูปแบบและมาตรการต่าง ๆ ตามแนวทางปฏิบัติของวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่บังคับไปก่อนเป็นเวลา 5 ปี โดยมีหลักการและมาตรการการดำเนินงานที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ (กรมสามัญศึกษา กองแผนงาน, 2530)

ความจำเป็นของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าด้านวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศ แนวโน้มของสังคมกำลังพัฒนาเข้าสู่ความเป็นอุตสาหกรรม และการบริการ สภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงจำเป็นต้องที่จะต้องพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นอันจะส่งผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม และจากการดำเนินงานจัดการศึกษาของรัฐที่ผ่านมาประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับการศึกษาภาคบังคับ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ยังต่ำมาก ดังสถิติของอัตราผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่

เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในช่วงปี พ.ศ.2532 เป็นร้อยละ 50.87 มีนักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่ออีกประมาณร้อยละ 49.13 หรือประมาณ 517,600 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533)

เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 11 - 12 ปี ยังไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานตามที่กฎหมายกำหนดได้ เนื่องจากขัดกับหลักสากลว่าด้วยสิทธิในการใช้แรงงานเด็ก ดังนั้นจึงควรขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สูงขึ้น เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ และวัยที่สอดคล้องกับกฎหมายแรงงานกำหนด ประเภทที่สำคัญคือ สภาพความต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนใหญ่ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพการศึกษาอย่างต่ำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ความรู้พื้นฐานเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ดังนั้น การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ดังระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ทศวรรษที่ 2535 ว่า " ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2533)

นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการพัฒนาเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาด้านอื่น ๆ อย่างได้ผล และวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุด คือ การให้การศึกษา โดยการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงขึ้นอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่ช่วยเหลือ เศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลจำเป็นต้องปรับกระบวนการศึกษาให้เหมาะสมเพื่อให้สามารถพัฒนาประชาชนให้มีความสามารถ มีคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างแท้จริงทั้งในทางจิตใจ ความคิด การปรับตัว การแก้ปัญหาและการพึ่งพาตนเอง ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ การรู้จักใช้ข้อมูลแหล่งความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดจนมี

ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (ดารา ทีปขบาล, 2538)

รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาในเรื่องการจัดการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการขยายโอกาสทางการศึกษามาเป็นลำดับคือ

วันที่ 25 สิงหาคม 2531 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีแถลงนโยบายในลักษณะเดียวกันว่า "...จะเร่งรัดการส่งเสริมอนุบาลชนบท การขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาโดยจัดควบคู่ไปกับการขยายการศึกษาภาคบังคับและการเตรียมพื้นฐานอาชีพให้กับนักเรียนในทุกระดับ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน ตลอดจนส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรม และวินัยของนักเรียนและคนในชาติเป็นพิเศษ...."

วันที่ 9 มกราคม 2534 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีแถลงนโยบายว่า "...รัฐมุ่งให้ความสำคัญต่อการเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นควบคู่ไปกับให้มีการเพิ่มทุนความรู้ผ่านระบบสื่อมวลชนต่าง ๆ...."

วันที่ 4 เมษายน 2534 นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีแถลงนโยบายว่า "...เร่งขยายโอกาส แลบริการทางการศึกษาในและนอกกรอบให้กว้างขวางและทั่วถึง เพื่อยกกระดับการศึกษาขึ้นพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างต่ำ...."

กล่าวโดยสรุป คือ รัฐบาลมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการให้การศึกษาเพื่อยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนในประเทศให้สูงขึ้นอย่างน้อยจาก 6 ปี เพื่อเป็นพื้นฐานในการปรับตัวให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนาจากสภาพสังคมเกษตรไปสู่สังคมกึ่งอุตสาหกรรมและบริการที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบันและอนาคต

นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดเทศบาล

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการมีนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไปอีก 3 ปี นั้น เพื่อเป็นการสนองนโยบาย การจัดการศึกษาของรัฐบาล สภาพทางสังคมของประเทศไทย และเป็นการแก้ไขปัญหาเด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้เนื่องจากขัดกับหลักสากลว่าด้วยสิทธิการใช้แรงงานเด็กและความต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนใหญ่ที่ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพ การศึกษาอย่างต่ำระดับมัธยมศึกษา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอนี้ เมื่อ 22 พฤษภาคม 2533

ต่อมาเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2533 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ความเห็นชอบโดยให้ขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ให้ขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 เป็นต้นไป ส่วนระยะที่ดำเนินการแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษา โดยไม่บังคับต่อไปอีก 3 ปี โดยให้กระทรวงมหาดไทยประสานงานและวางแผนร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการตามความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2. ให้กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้เทศบาลและเมืองพัฒนาขยายบริการให้ความรู้สายอาชีพระยะสั้น รวมทั้งให้การศึกษาอนุรักษและกิจกรรมเยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ และความสนใจของประชาชน
3. ให้กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการขยายการศึกษาในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา
4. ให้กระทรวงมหาดไทยเข้าร่วมพิจารณาในกรณีที่มีการแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

ต่อมากรมการปกครองได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาการขยายการศึกษาภาคบังคับเพิ่มอีก 3 ปี ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยาเพื่อให้มีหน้าที่ ดังนี้

1. เสนอนโยบาย แนวทางการดำเนินการ แผนงานและโครงการการขยายการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาต่อผู้บังคับบัญชา
2. กำหนดรายละเอียดและข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องในการจัดให้มีการเรียนการสอนเพิ่มอีก 3 ปี จากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาในด้านระเบียบ กฎหมายงบประมาณโรงเรียนเป้าหมาย (สำนักบริหารการศึกษากลาง, 2534)

แนวทางในการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ

นโยบาย

นโยบายการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ดังนี้

1. เร่งรัดการขยายโอกาสและบริการทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้กระจายไปสู่ประชาชนส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในชุมชนเมือง และชุมชนชนบทห่างไกล
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนเห็นความสำคัญและคุณค่าของการศึกษา ต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคมส่วนรวม
3. เร่งพัฒนาการจัดการขบวนการ การบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและการนิเทศติดตามผลเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะขั้นพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านอาชีพให้สามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อยกระดับความรู้พื้นฐานให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เรียนสูงขึ้นถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อปูพื้นฐาน การดำเนินงานขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี
3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน เห็นช่องทาง การประกอบอาชีพและมีโอกาสพัฒนาทักษะในวิชาอาชีพที่ตนมีความถนัดและสนใจสำหรับการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามนโยบาย บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ จึงกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนที่จะเปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ไว้ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องที่เมื่อเปิดสอนแล้วจะไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนในทุกลำดับที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่ำ อันเนื่องมาจากปัญหาภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางและประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน
3. โรงเรียนอยู่ในสภาพที่มีความเหมาะสมและพร้อมเพียงพอที่จะดำเนินการได้
4. ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูมีความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้นและเสียสละส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โครงการฯ อย่างต่อเนื่อง
5. ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนในท้องถิ่นสนใจ ยินดีให้การสนับสนุน ส่งบุตรหลานเข้าเรียน ทั้งสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
6. พิจารณาเปิดโรงเรียนที่อยู่ในลักษณะของการกระจายอย่างทั่วถึง รวมจำนวนโรงเรียนที่เปิดประมาณ 1/4 ของจำนวนกลุ่มโรงเรียนของทั้งจังหวัด

แนวทางการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของเทศบาล

เทศบาลเป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ซึ่งต้องฉันทัดแลรับผิดชอบในเรื่องการจัดการศึกษาในเขตเทศบาลด้วย โดยมีโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดของตนเอง อยู่ในเขตเทศบาลทั่วประเทศได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้ดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไปอีก 3 ปี ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น เทศบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน และเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาล จึงได้มีโครงการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเทศบาล และให้สอดคล้องกับการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กนักเรียนโดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่มาจากครอบครัว ซึ่งด้อยฐานะและด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม ในเขตเทศบาล รวมทั้งบุตรหลานของพนักงานเทศบาลได้มีโอกาสได้มาความพร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือพัฒนาพื้นฐานการศึกษา จะได้สร้างโอกาสที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
2. เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงศึกษาธิการ ในการขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่ออีก 3 ปี
3. เพื่อให้ประชาชนภายในเขตเทศบาล ได้รับบริการทางการศึกษาพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น

ในการดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลและในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง (ม.ป.ป.) ได้ระบุวิธีดำเนินการไว้ดังนี้ คือ

1. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน โดยจัดในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองพัทยา
2. เป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า ผู้เรียนไม่ต้องเรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย รัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณอุดหนุนแก่เทศบาล และเมืองพัทยา และนักเรียนทุกคน

3. ดำเนินการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยเห็นว่าผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพได้มากขึ้น และจัดสอนวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและแรงงานของท้องถิ่นและประเทศรวมทั้งให้มีการยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนการปฏิบัติจริง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดทำกิจกรรมตามหลักสูตร และการประสานงานการจัดการเรียนการสอนระหว่างกัน ในท้องถิ่น

หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนในโครงการดำเนินการจัดการเรียนการสอนต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี จัดชั้นเรียนนรชนโรงเรียนตามเวลาปกติของโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

โรงเรียนต้องจัดดำเนินการให้นักเรียนรายวิชาต่าง ๆ และเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตร

วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยวิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้และวิชาบังคับเลือก 18 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ จากรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ และกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ

กิจกรรม จำนวน 5 คาบ ต่อสัปดาห์ ต่อภาคเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ

1.1 กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบ สัปดาห์/ภาค

1.2 กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมกลุ่มสนใจ และกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ จำนวน 1 คาบ สัปดาห์/ภาค

2. กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบ สัปดาห์/ภาค
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน เช่น การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จำนวน 2 คาบ สัปดาห์/ภาค

การประเมินผลการเรียนและการจบหลักสูตร

การประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักการ คือ ให้สถานศึกษามีหน้าที่ ประเมินผลการเรียนโดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียน ในเรื่องเกณฑ์และแนวการดำเนินการ เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยคิดเป็นหน่วยการเรียน การคิดจำนวนหน่วยการเรียนให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประเมินผลการเรียนให้สอดคล้อง กับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา เพื่อเป็นการปรับปรุงการเรียนและเพื่อตัดสินผลการ เรียน รายละเอียดอื่น ๆ ในเรื่องวิธีประเมินผลการเรียน การตัดสินผลการเรียน การโอนผล การเรียน และการอนุมัติการจบหลักสูตรใช้คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ

การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ของเทศบาล

1. สำนักบริหารการศึกษาค้นคว้า กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย
 - 1.1 กำหนดให้เทศบาลและเมืองพัทยา ขยายโอกาสทางการศึกษาต่อไปอีก 3 ปี โดยให้เปิดทำการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2523)
 - 1.2 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายได้แก่สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ในด้านการจัดหาเอกสารประกอบ หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากร การนิเทศติดตามผล และการให้ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ แล้วแต่กรณี
 - 1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานด้านแผนงานและงบประมาณด้าน วิชาการและด้านติดตามผลโครงการ

1.4 ประชุม อบรม สัมมนา บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงนโยบายและ
แนวทางการดำเนินงานโครงการ

1.5 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้เทศบาลและเมือง
ทัพยาสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการทางเอกสารและสื่อมวลชน

1.7 นิเทศ ติดตาม และสรุปผลการทำงานตามโครงการ

1.8 ประเมินผล พัฒนา และปรับปรุง แก้ไข การดำเนินงาน

2. เทศบาล และเมืองทัพยา ต้องดำเนินการดังนี้ คือ

2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาระดับเทศบาล
เพื่อพิจารณาการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งเน้นการสนับสนุนให้นักเรียนผู้
ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เข้าเรียนในโรงเรียนเป็นลำดับแรก ๆ

2.2 ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อม แล้วประกาศเป็นโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา ระบุการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533) พร้อมทั้งกำหนดแผนการเปิดดำเนินการ

2.3 กำหนดแผนการประสานงานด้านการนิเทศ ติดตาม สนับสนุนการเรียน
การสอนร่วมกับหน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา และศึกษานิเทศก์จังหวัด ส่งกิจกรรมสามัญศึกษา
และบุคลากรหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทาง
และโครงสร้างหลักสูตร ตลอดจนจัดการวัดผล ประเมินผลให้สอดคล้องกับแนวทางตามนี้กำหนดไว้
ในคู่มือการประเมินผลการเรียน

2.5 ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามโครงการให้นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน
และประชาชนทั่วไปได้รับรู้และเห็นคุณค่าของการศึกษา

2.6 กำกับ ดูแล และนิเทศติดตามการดำเนินงานการจัดการจัดการเรียน
การสอนของโรงเรียน

2.7 ประเมินผล พัฒนา และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน

2.8 รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานให้สำนักบริหารการศึกษาดำเนินการกรมการปกครองทราบเป็นระยะตามความเหมาะสม

2.9 เทศบาลตั้งคณะทำงานเพื่อเตรียมดำเนินการโดยให้ผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกพร้อมด้วยครูที่คัดเลือกเพื่อทำการสอน ศึกษาวิเคราะห์กลุ่มวิชาการโรงเรียน และกลุ่มวิชาการเทศบาล ศึกษา ข้อมูลเตรียมการประสานงานกับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัด และโรงเรียนมัธยมศึกษา (ไม่จำเป็นต้องเป็นโรงเรียนมัธยมในเขตเทศบาลเท่านั้น) และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เช่น วิทยาลัยครู ฯลฯ เพื่อเตรียมการในเรื่องเอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น แผนการสอน แบบทดสอบ วิธีการวัดผล ประเมินผล สื่อต่าง ๆ

2.10 ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการเตรียมการและดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- (1) การเตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและห้องเรียน
- (2) การจัดครูที่มีความรู้ความสามารถ และความถนัดเฉพาะทาง เข้าสอนรายวิชากิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักสูตร
- (3) การสำรวจและหาทะเบียนรายชื่อ ผู้ชำนาญการท้องถิ่นในสาขาอาชีพต่าง ๆ แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ พร้อมประสานงานขอความร่วมมือในการให้ความรู้ หรือเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติงานอาชีพ แก่นักเรียนจากแหล่งทรัพยากรดังกล่าว
- (4) การสำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียนและผู้ปกครอง เพื่อประกอบการจัดวิชาเรียน
- (5) การจัดแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน และการวัดผลตามแนวทางของหลักสูตร
- (6) การประสานงานร่วมปรึกษาหารือกับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นพี่เลี้ยงและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. โรงเรียนต้องดำเนินการดังนี้

3.1 การเตรียมการในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมทั่วไปในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน

(2) ประสานงานกับเทศบาลและสำนักบริหารการศึกษาก่อนดำเนินการ จัดอัตรากำลังครูให้เพียงพอและมีความรู้ความสามารถความถนัดเข้าสอนในรายวิชาต่าง ๆ และ กิจกรรมตามหลักสูตรอย่างเหมาะสม

(3) การสำรวจและประสานความร่วมมือกับผู้อำนวยการท้องถิ่นแห่ง วิทยากรสถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ

(4) การสำรวจความต้องการความสนใจของนักเรียนและผู้ปกครอง เพื่อประโยชน์ในการจัดวิชาเรียนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

(5) เตรียมความพร้อมด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 วางแผนการเรียนการสอน และการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน ร่วมกับกองการศึกษาเทศบาลและกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด

3.3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยประสานงานกับกลุ่ม โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด

3.4 ประสานงานการดำเนินงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริม กิจกรรมการเรียนการสอน

3.5 ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และเจตคติที่ดีแก่ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ

3.6 พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.7 รายงานความก้าวหน้า และผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้เทศบาลทราบ (สนธิ เหมืองภิรมย์ และคณะ 2537)

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล ครูซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน จึงมีบทบาทสำคัญในการเลือกวิธีสอน กิจกรรม อุปกรณ์ และวิธีการประเมินให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร โรงเรียนจะต้องดำเนินการด้านการจัดการเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตร ระบบการเรียน การสอน จะต้องดำเนินการในทุกวิถีทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาในแต่ละระดับ

การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่สำคัญคือ

1. ผู้สอน
2. ผู้เรียน
3. เนื้อหาวิชา
4. สื่อการเรียนการสอน
5. กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

เมื่อมีกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ในการสอน ผู้สอนให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการวางแผนร่วมกัน มีการซักถาม มีการปฏิบัติ จะมีข้อสงสัยระหว่างผู้เรียนและผู้สอน มีการประเมินผล เกิดข้อมูลย้อนกลับ (กนก จันทร์ขจร, 2535)

สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การสอนและบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด คือ ครูควรเอาใจใส่ต่อการสอน สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

สุนทร อมรวิวัฒน์ (2526) กล่าวว่า การสอนคือ สถานการณ์อย่างหนึ่งซึ่งมีสิ่งต่อไปนี้จะเกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์ และขบปฏิสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และขบปฏิสัมพันธ์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

สุจิต เพียรชอบ (2522) ได้จัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 6 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการสอน ประกอบด้วย การทบทวนทบทวน การนำหลักสูตรไปใช้ การใช้แผนการสอน คู่มือครู
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้ หลักการเกี่ยวกับพัฒนา และใช้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เทคนิคการประเมินผลผู้เรียน การเขียนข้อสอบจากวัตถุประสงค์
3. การเลือกวิธีการ และเทคนิคการสอน ประกอบด้วย วิธีสอน การนำเข้าสูบทเรียน การตั้งคำถาม การสร้างความสนใจ
4. การผลิตและใช้สื่อการสอน ประกอบด้วย การเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา วิธีการเก็บรักษาสื่อการสอน การผลิตสื่อการสอนแบบง่าย ๆ
5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเลือกรูปแบบ และวิธีการประเมินผล การสร้างและเลือกใช้เครื่องมือทดสอบชนิดต่าง ๆ การออกข้อสอบปรนัย และอัตนัย
6. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ประกอบด้วย การสอนซ่อมเสริม การให้ การปรุมนิเทศ การจัดมณหนังสือ การใช้กิจกรรมเสริม

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า กระบวนการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน นั้น มีอยู่หลายประการ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนในด้านการวางแผนสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบาย การจัดบุคลากร ด้านวิชาการ ได้แก่ หลักสูตร การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตและการใช้สื่อ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การนิเทศ การวัดและประเมินผล และด้านการจัดสรรทรัพยากร เท่านั้น

1. การวางแผนสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบาย

สภานิติบัญญัติ (2524) ให้ความหมายว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการกำหนดทางเลือกที่จะดำเนินการในอนาคต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยวิธีการที่ให้ประโยชน์สูงสุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) กล่าวถึง การวางแผน ไว้ว่า การวางแผน หมายถึง การคิดหรือการกำหนดทางเลือกในการที่จะดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งล่วงหน้า ซึ่งจะตอบคำถามที่ว่า จะทำอะไร จะทำทำไม จะทำอย่างไร และให้ใครทำโดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับ สุรวุฒิสวัสดิ์ (2532) ที่ให้ความเห็นว่า การวางแผนเป็นการกำหนดโครงการไว้ว่าจะทำอะไร

จากแนวความคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น จะต้องมีการเตรียมงานไว้ล่วงหน้า มีกระบวนการกำหนดทางเลือกที่จะดำเนินการในอนาคต ภายใต้เงื่อนไขการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

การวางแผนการเรียนการสอนของโรงเรียนเทศบาล

การวางแผนการเรียนการสอน เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการวางแผนการเรียนการสอนเป็นการคิดล่วงหน้าอย่างรอบคอบว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร (สังัด อุทรานันท์, 2529) และยังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะในการจัดการศึกษานั้นมิได้มุ่งที่ปริมาณอย่างเดียว แต่มุ่งในคุณภาพด้วย

สำนักบริหารการศึกษากองทุน (2529) ได้กล่าวถึงการวางแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล สรุปได้ดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลถือเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเทศบาล เฉพาะทางด้านสาขาพัฒนาสังคม เนื่องจากการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนนั้น เมื่อโรงเรียนจัดทำขึ้นไปเสนอกองหรือฝ่ายการศึกษา กองหรือฝ่ายการศึกษาก็จะพิจารณา รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเทศบาล ซึ่งแผนพัฒนาเทศบาลจะมีลักษณะเป็นจุดพบกันระหว่าง

การวางแผนจากเบื้องล่าง และการวางแผนจากเบื้องบน เป็นที่รวมงานพัฒนาทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และเห็นหน้กโครงการปฏิบัติที่ทำได้

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาการศึกษาของเทศบาล จึงประกอบด้วย

ก. กองการศึกษาเทศบาล รับผิดชอบในส่วนรวม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกอง หัวหน้ากอง หัวหน้าฝ่ายการศึกษา เป็นหัวหน้าและมีเจ้าหน้าที่ในกองการศึกษาเป็นผู้ช่วยเหลือ มีหน้าที่ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนการศึกษา แยกตามภาระหน้าที่ตามแผนงานต่าง ๆ ซึ่งคณะกรรมการจัดทำแผนจะมีหน้าที่ ดังนี้
 - 1.1 รวบรวมโครงการที่แต่ละโรงเรียนเสนอมา ประกอบการพิจารณาจัดทำแผนในเบื้องต้น
 - 1.2 รวบรวมข้อมูลในส่วนรวม
 - 1.3 พิจารณาปัญหาในส่วนรวม
 - 1.4 กำหนดแผนงาน โครงการ โดยจะประกอบด้วย โครงการที่โรงเรียนเสนอมา โครงการที่โรงเรียนทำขึ้นใหม่ โครงการตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง โครงการพิเศษ และโครงการอื่น ๆ ที่มีได้ใช้งบประมาณของทางราชการ

2. นำเสนอเข้าที่ประชุมเพื่อพิจารณา

ข. โรงเรียนเทศบาลแต่ละแห่ง ประกอบด้วย คณะทำงานจัดทำแผนโรงเรียน และคณะกรรมการจัดทำแผนงาน ซึ่งคณะกรรมการจัดทำแผนโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ เป็นเลขานุการ และมีคณะอาจารย์ ครูที่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้ากลุ่มวิชา หัวหน้ากลุ่มชั้น หรือหัวหน้าสายชั้นร่วมเป็นคณะกรรมการ มีหน้าที่ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูล หาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล
2. กำหนดปัญหาความต้องการ
3. กำหนดโครงการ
4. นำเสนอกองการศึกษา พิจารณาจัดทำแผนการศึกษาส่วนรวม

(สำนักบริหารการศึกษาดำเนิน, 2529)

กล่าวโดยสรุป การวางแผนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการในการตัดสินใจเลือกสรรแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนด

การดำเนินการตามแผนของผู้บริหารโรงเรียน

การดำเนินการตามแผน เป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการบริหาร หากไม่มีการปฏิบัติตามขั้นตอนนี้ แผนที่วางไว้จะไร้ประโยชน์ ในการดำเนินการตามแผน มีกิจกรรมที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. อนุมัติการดำเนินการตามโครงการ และอนุมัติใช้เงินสำหรับโครงการที่ไม่ใช้เงินงบประมาณ และใช้เงินงบประมาณในวงเงินที่อยู่ในอำนาจอนุมัติของผู้บริหารโรงเรียน
2. อนุมัติโครงการนั้นใช้เงินงบประมาณเกินอำนาจของผู้บริหารโรงเรียน ให้ผู้บริหาร เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติต่อผู้มีอำนาจต่อไป
3. แจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามโครงการ
4. กำกับ ติดตามและนิเทศงานตามโครงการที่กำหนดไว้ โดยมีแผนกำกับ ติดตาม และนิเทศงานอย่างเป็นระบบ มีการมอบหมายงานและกำหนดแผนการกำกับ ติดตาม มีกิจกรรมกำกับ ติดตาม เช่น การตรวจผลงาน การกำหนดระยะเวลา การรายงาน เป็นต้น
5. จัดให้มีการแก้ปัญหา ข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงานโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ โดยอาจจะตัดสินใจด้วยตนเอง หรือใช้กระบวนการกลุ่มตัดสินใจ ซึ่งอาจเป็นการประชุมคณะครู การระดมความคิด ฯลฯ เพื่อหาทางแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้น
6. สนับสนุนทรัพยากร และบริการต่าง ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้การปฏิบัติงานตามโครงการบรรลุวัตถุประสงค์

นโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาเทศบาลและเมืองพัทยา ระยะ 5 ปี (2535 - 2539) และนโยบายเห็นพ้องของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ประจำปี 2539 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ได้กำหนดนโยบายด้านการจัดการศึกษาให้เทศบาลและเมืองพัทยาถือเป็นกรอบในการ กำหนดแผนงานโครงการในการดำเนินงานด้านพัฒนาการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียนสังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา โดยให้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบัน

2. ด้านการจัดบุคลากร

การจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษา จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใดนั้นครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่ง ต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ทางการศึกษาถือว่าครูคือ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการศึกษา จำเป็นต้อง มีการจัดบุคลากรให้เหมาะสมและเพียงพอ องค์การ อินทรมัทธย (2528) (อ้างถึงใน สมใจ ชมวีจิตร, 2536)

การจัดบุคลากร ในที่นี้หมายถึง ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบ ด้านนี้โดยตรง จึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารบุคลากร เกี่ยวกับการสรรหา และกลวิธี การใช้บุคลากรอย่างเหมาะสม กับความรู้ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และประสบการณ์ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบต่องานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปความพร้อมของบุคลากรในโรงเรียนต่าง ๆ มีน้อยมาก เนื่องจากจำนวน ครูแต่ละโรงเรียนมีจำนวนจำกัด แต่สภาพปัญหาอาจแตกต่างกันไป ผู้บริหารจึงต้องหากลวิธี แก้ปัญหา เพื่อให้การเรียนการสอนและการดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2526) ได้เสนอแนวทางในการจัดบุคลากร ไว้ดังนี้

1. การสำรวจความพร้อมของโรงเรียน ก่อนเปิดภาคเรียน เช่น บุคลากร อาคาร สถานที่ สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ งบประมาณ สภาพท้องถิ่น เป็นต้น
2. การกำหนดคุณสมบัติสำหรับครูสอนตามรายวิชาในแผนการเรียน
3. การพิจารณาจัดครูเข้าสอน ตามรายวิชาแต่ละแผนการเรียน

- 3.1 จัดตามวิชาเอกที่เรียนมา
- 3.2 จัดตามวิชาที่เรียนมา
- 3.3 จัดครูเข้าสอนตามรายวิชาที่สนใจ
- 3.4 จัดครูเข้าสอนตามรายวิชาที่มีประสบการณ์
4. การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
 - 4.1 จัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชา
 - 4.2 จัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยฝ่ายปฏิบัติการ
 - 4.3 จัดคาบการเรียนให้ตรงกัน เพื่อรวมชั้นหรือรวมกลุ่มตามรายวิชา
 - 4.4 การใช้เทคนิคการสอนแก้ปัญหาครูขาดแคลน เช่น การใช้ห้องสมุด

ห้องโสตทัศนศึกษา และการใช้ฝึกเรียนสอนกันเอง

- 4.5 การจัดบุคลากรภายนอกมาช่วยในการสอน
- 4.6 การจัดครูสอนแทนเมื่อครูไม่มาทำการสอน เช่น จัดครูสำรองไว้สอนแทน จัดครูตามรายวิชาในหมวดเข้าสอนแทน และจัดครูที่ว่างสอนแทน
- 4.7 ใช้เงินบำรุงการศึกษาจ้างครูเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู

5. การพัฒนาบุคคล สนับสนุนให้ได้รับเทคนิคความรู้ในการปฏิบัติงาน จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การจัดครูเข้าสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลนั้นจะต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ หรือจากประสบการณ์ของครู ตลอดจนความเหมาะสม ต่าง ๆ ด้วย

นอกจากนี้การเตรียมบุคลากรนับได้ว่าเป็นงานที่มีความสำคัญ ก่อนที่จะหาหลักสูตรใดไปใช้ควรจะได้มีการให้ความรู้ หรือชี้แจงให้ผู้ที่จะใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น (สังัด อุทรานันท์, 2532)

การเตรียมบุคลากรในระดับโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่โดยตรงในการจัดเตรียมครูก่อนเข้าชั้นเรียน ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2521)

1. จัดประชุมชี้แจงหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมที่จะใช้ในการสอนแต่ละระดับชั้นให้เป็นที่เข้าใจ
2. จัดสัมมนาให้ความรู้ทางด้านวิชาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักสูตร หลักการสอน แผนการสอน เนื้อหาวิชา และกิจกรรมที่จะใช้สอน
3. จัดประชุมปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ มองเห็นปัญหาเตรียมวิธีแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการสอนวิชาภาคปฏิบัติได้ดี
4. จัดให้มีการสาธิตการสอน การจัดทำอุปกรณ์การสอน จัดทำตารางสอน ร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันดูการสอนสาธิต และให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันให้แต่ละคนได้ปรับปรุงการสอนของตน และมีการประชุมงานกันก่อนลงมือปฏิบัติการ
5. จัดศึกษาเอกสารที่เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้มีประสบการณ์มากขึ้น จากการศึกษาโรงเรียนอื่น ๆ ศึกษาสภาพท้องถิ่นเพื่อทราบแหล่งวิทยากร หรือมีโอกาสดูรู้จักกับบุคคลที่จะมาเป็นวิทยากรจากท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ควรจะให้ทราบถึงสภาพปัญหาของท้องถิ่น เพื่อนำมาสอนให้ตรงกับความเป็นอยู่ของเด็กในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย
6. รวบรวมอุปกรณ์แลแหล่งวิทยากร ตลอดจนวิทยากรทุก ๆ ด้านที่จะสามารถส่งเสริมและเรียนได้

চারং বুৎসী (2531) กล่าวถึง การเตรียมครูหรือผู้สอนไว้ดังนี้ ครูหรือผู้สอนนั้นได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะทำการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประสพผลสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะเป็นผู้นำเอาหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับผู้เรียนจริง ๆ ดังนั้นก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตร สำหรับทักษะในการใช้หลักสูตรนอกจากจะต้องมีทักษะเกี่ยวกับพุทธศาสตร์การเรียนการสอน การปกครองชั้นเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้แล้ว ยังต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่เดียวกันจะต้องทำความเข้าใจให้ผู้สอนมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรที่จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้สอนมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

การเตรียมครูผู้สอนอาจทำได้หลายวิธี เช่น การจัดประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจ ในเรื่องนโยบาย จุดมุ่งหมายของการศึกษา โครงสร้าง รูปแบบ และข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตร การอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเฉพาะเรื่อง การประชุมปฏิบัติการเพื่อฝึกทักษะที่จำเป็น เช่น การจัดทำหน่วยการเรียนรู้การสอน วิธีสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอแนะทางในการจัดเตรียมบุคลากรว่าโรงเรียนควรคำนึงถึง คุณวุฒิ สาขาวิชาเอก ความถนัด ความสนใจ ประสบการณ์ และความสมัครใจ ฯลฯ ในกรณีที่ไม่มีครูที่มีวุฒิวิชาเอกในรายวิชาที่เปิดทำการสอน โรงเรียนควรพิจารณาบุคคลที่อาสาสมัครมีประสบการณ์ในการสอนวิชานั้น ในระดับประถมศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนควรแสวงหาและเตรียมบุคลากรในท้องถิ่น เพื่อจัดทำหน้าที่เป็นวิทยากรภายนอก สำหรับวิชาอื่นต่าง ๆ ที่ที่โรงเรียนจำเป็นต้องศึกษาและเตรียมงานทางด้านวิชาการควบคู่กันไปด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น การเตรียมบุคลากรเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะการเตรียมครูให้พร้อมในทุก ๆ ด้านจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

3. ด้านวิชาการ

งานด้านวิชาการเป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางและมีความสำคัญมากต่อหน่วยงานการศึกษาหรือโรงเรียนเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของโรงเรียนทีเดียว การบริหารงานของโรงเรียนทุกอย่างก็เพื่อตอบสนองความสำเร็จของผลงานวิชาการ หรือการเรียนการสอน ทั้งสิ้น จุดมุ่งหมายของงานวิชาการอยู่ที่การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ ใฝ่มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติที่ต่อองงานวิชาการจึงมีใจอยู่ที่นักเรียน อ่านออก เขียนได้ เท่านั้น แต่งานวิชาการเป็นงานที่รับผิดชอบต่อคุณภาพของผลเมืองและความมั่นคงของประเทศชาติ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรจะให้ความสำคัญแก่งานวิชาการ และเข้าใจขอบข่ายของงาน

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523) ได้ให้ขอบเขตของงานวิชาการไว้เป็น 3 ประเภท

1. งานด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน
2. งานด้านปรับปรุงการเรียนการสอน
3. งานด้านการวัดผลและประเมินผล

ความสำคัญของงานวิชาการ

พนัส หันนาคินทร์ (2521) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการว่า งานหลักในการบริหารงานโรงเรียนน่าจะเป็นงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน หรืองานวิชาการนั่นเอง ส่วนงานอื่น ๆ ควรเป็นการสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินงานดำเนินไปด้วยดีเท่านั้น

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2533) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษา เพราะหน้าที่ของโรงเรียน คือ การให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ แต่การที่โรงเรียนจะสามารถทำหน้าที่ด้านนี้ได้อย่างสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญแก่งานวิชาการ และเข้าใจขอบเขตการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดให้ได้ เพราะการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมใด ๆ ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยให้ทรัพยากรของโรงเรียนที่มีอยู่ในการจัดการให้บังเกิดผลดังกล่าวให้ได้

สำหรับขอบข่ายงานวิชาการที่ผู้วิจัยได้ศึกษานั้น ครอบคลุมงานดังต่อไปนี้

การจัดแผนการเรียนตามหลักสูตร งานด้านหลักสูตร การเตรียมการสอน การจัดการเรียนการสอน การผลิตและการใช้สื่อ การจัดการเรียนเสริมหลักสูตร การนิเทศ การวัดและประเมินผล

การจัดแผนการเรียนตามหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ได้ให้ความหมายของการจัดแผนการเรียนว่า การจัดแผนการเรียน หมายถึง การกำหนดรายวิชาเลือกอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งนักเรียนและโรงเรียนจะพิจารณาาร่วมกัน โดยคำนึงถึงว่านักเรียนจะมุ่งไปประกอบอาชีพใด นักเรียนแต่ละคนจะมีแผนการเรียนของตนเอง บางคนจะมีแผนการเรียนที่เป็นสามัญ บางคนจะมีแผนการเรียนที่เป็นอาชีพ

องค์ประกอบของการจัดแผนการเรียน

การจัดทำแผนการเรียนที่มีคุณภาพเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตรได้ และการที่โรงเรียนจะจัดทำแผนการเรียนให้มีคุณภาพได้นั้น กรมวิชาการ (2521) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการจัดโครงการเรียนที่โรงเรียนควรพิจารณา ก็คือ

1. จำนวนชั้นเรียนที่จะเปิดสอน ก่อนที่จะจัดแผนการเรียนทางโรงเรียนจำเป็นต้องสำรวจชั้นเรียนที่จะเปิดสอนได้เสียก่อน ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการที่จะหาจำนวนชั้นเรียนสอดคล้องกับจำนวนผู้เรียนที่จะเลือกเข้าเรียนตามแผนการเรียนต่าง ๆ ที่ผู้เรียนตั้งใจจะเลือกเรียน
2. จำนวนครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดแผนการเรียน กล่าวคือ เมื่อทราบชั้นเรียนที่จะเปิดสอนแล้วสิ่งที่โรงเรียนต้องสำรวจต่อไปก็คือ จำนวนครูที่จะสอนในแต่ละชั้นเรียนว่าสอดคล้องกับจำนวนชั้นเรียนที่จะเปิดสอนหรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องกันก็ต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าส่วนใดควรเพิ่มส่วนใดควรลด ทั้งนี้เพื่อให้แผนการเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. จำนวนผู้เรียน โรงเรียนต้องสำรวจจำนวนนักเรียนทั้งหมด พร้อมทั้งสำรวจความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งขอการเปิดแผนการเรียน ทั้งนี้ก็เพราะการจัดแผนการเรียนประการหนึ่งนั้น ต้องจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

วิธีดำเนินการจัดแผนการเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดแผนการเรียนไว้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่าโรงเรียนจะเปิดสอนรายวิชาอาชีพใดบ้าง ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่

1.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การศึกษาข้อมูลส่วนนี้ช่วยให้โรงเรียนรู้สภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง อันจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมนักเรียน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอนาคตได้เป็นอย่างดี สภาพในอนาคตที่ควรศึกษา คือ ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการด้านอาชีพ ลักษณะครอบครัว วัฒนธรรม ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

1.2 ความต้องการของท้องถิ่น การศึกษาข้อมูลส่วนนี้ช่วยให้รู้ความคาดหวังของท้องถิ่นที่มีต่อโรงเรียนว่า โรงเรียนควรจัดสอนเรื่องใดบ้าง โดยวิธีการอย่างไรเพื่อให้นักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานของประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ ความสามารถตามความต้องการ

1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของโรงเรียน การศึกษาข้อมูลส่วนนี้ช่วยให้รู้เงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการเรียน เช่น ระบบการบริหารการศึกษา แนวดำเนินการศึกษา แนวดำเนินการของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร จุดเน้นหรือนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น

1.4 การสนับสนุนของท้องถิ่น การศึกษาข้อมูลส่วนนี้ช่วยให้โรงเรียนรู้ว่าท้องถิ่นมีทรัพยากรใดบ้างที่จะช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น วิทยากรในท้องถิ่น สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระที่ยินดีให้ความร่วมมือกับโรงเรียน แหล่งเงินทุนต่าง ๆ เป็นต้น

1.5 ศักยภาพของโรงเรียน การศึกษาข้อมูลส่วนนี้ช่วยให้โรงเรียนทราบถึงความพร้อมของโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนดรายวิชา/กิจกรรมที่โรงเรียนเปิดสอนในแต่ละภาคเรียน ในชั้นนี้โรงเรียนจะต้องดำเนินการเพื่อกำหนดว่าโรงเรียนจะเปิดให้มีการสอนรายวิชา/กิจกรรมใดบ้าง และจะจัดให้มีการสอนรายวิชา/กิจกรรมเหล่านั้นในภาคเรียนใด การกำหนดรายวิชา/กิจกรรมที่โรงเรียนเปิดสอนนี้ ควรกำหนดเป็นแผนทั้ง 6 ภาคเรียน (ม.1-ม.3)

3. การให้นักเรียนเลือกแผนการเรียน การดำเนินงานขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะแผนการเรียนก็คือ แผนหรือรายวิชา/กิจกรรมที่นักเรียนเลือกเรียน ดังนั้นโรงเรียน จึงต้องอำนวยความสะดวกให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนรายวิชา/กิจกรรมได้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตน

4. การปรับเปลี่ยนแผนการเรียน เนื่องจากแผนการเรียนเป็นรายวิชาที่นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของตนเอง ดังนั้นหลังจากเรียนไประยะหนึ่ง หากนักเรียนพบว่าตนเองไม่มีความถนัดหรือไม่ค่อยสนใจในแผนการเรียนที่ตนเรียนอยู่ นักเรียนย่อมสามารถปรับเปลี่ยนแผนการเรียนของตนเองได้ ซึ่งทำได้โดยการปรับเปลี่ยน การเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ วิชาเลือกเสรี และวิชาบังคับเลือก ซึ่งในการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนนั้นสามารถทำได้ 2 กรณี คือ กรณีที่นักเรียนไม่ผลการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำตามระเบียบการวัดผลประเมินผลการเรียน และกรณีที่นักเรียนมีความประสงค์ของปรับเปลี่ยนแผนการเรียน

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าการจัดแผนการเรียน โรงเรียนควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ในอนาคต ความต้องการและการสนับสนุนของท้องถิ่น ปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของโรงเรียน และศักยภาพของโรงเรียน
2. กำหนดรายวิชาและกิจกรรมที่โรงเรียนเปิดสอนในแต่ละภาคเรียน
3. ำให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิชาเรียนแก่ผู้ปกครองและนักเรียน
4. ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองและนักเรียนก่อนตัดสินใจเลือกแผนการเรียน
5. ำให้นักเรียนเลือกแผนการเรียน

3. ด้านหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแกนในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ดังที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรช่วยชี้แจงเห็นภาพของการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งประเทศ ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นแม่บทที่สำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาที่ต้องยึดถือ และปฏิบัติตามเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามที่ต้องการ

สุเมิต คุณานุก (2523) ได้ให้ความหมายว่า "หลักสูตร หมายถึงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์อันหลากหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้"

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงคำนิยามของหลักสูตรไว้ 4 ประการดังนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งี่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่ายหรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียน ซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้สนองตอบต่อการแนะนำของโรงเรียน

การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนนับว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งจนสามารถกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือความล้มเหลวขึ้นอยู่กับขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นประการสำคัญ

สำหรับคำจำกัดความของการนำหลักสูตรไปใช้นั้น มีผู้กล่าวไว้หลายที่คณะดังกล่าวต่อไป

สัจฉิต คุณานุกร (2523) กล่าวว่า "การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึงการที่ผู้บริหาร
โรงเรียนและผู้นำโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มไปปฏิบัติให้เกิดผล ขั้นตอนนี้รวมถึงการบริหาร
ด้านวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
สูงสุด"

กล่าวโดยสรุป การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินการเพื่อนำเอาหลักการ
ความมุ่งหมาย โครงสร้าง ตลอดจนเนื้อหาสาระทั้งหมดของหลักสูตรไปปฏิบัติสู่การเรียนการสอนใน
ชั้นเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสูงสุดตามความมุ่งหมาย
ของการจัดการศึกษา

บทบาทของครูต่อกรนำหลักสูตรไปใช้

ครูมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้แปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในชั้นเรียน
โดยตรง กล่าวคือ เป็นผู้ที่ต้องกำหนดเนื้อหาสาระ วิธีการสอนที่เหมาะสม และจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนจึงจัดว่าเป็นผู้ใช้หลักสูตรที่มีความสำคัญ
เป็นอย่างยิ่ง ดังที่ สุจวีต เพ็ชรชอบ (2531) กล่าวถึงความสำคัญของครูผู้สอนว่า "ครูเป็นบุคคล
สำคัญที่จะทำให้นักเรียนสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนด เพราะครูเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การ
ปฏิบัติ หลักสูตรที่เขียนขึ้นนั้นแม้จะหรูหราเพียงใดก็ตาม หากครูไม่นำไปปฏิบัติ หรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง
หลักสูตรนั้น ๆ ก็ไม่มีทางสัมฤทธิ์ผลได้"

สัจฉิต อุทรานันท์ (2528) กล่าวว่า ครูผู้สอนมีบทบาทในการใช้หลักสูตร
ให้มีประสิทธิภาพได้ดังนี้

1. ทำความเข้าใจศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร
ที่ตนเองใช้อยู่อย่างชัดเจน
2. ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความ
ต้องการของท้องถิ่น
3. ทำการสอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่
4. พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพ

การใช้เอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารประกอบหลักสูตร นับว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้บริหารและได้ศึกษาหาความรู้ ทำความเข้าใจ ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างสะดวกและบังเกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

ความหมายของเอกสารประกอบหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2528) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรไว้ว่า

เอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารที่กล่าวถึงสาระของหลักสูตรโดยตรง คือ หลักสูตรแม่บทหรือกล่าวถึงจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระที่จัดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ ได้ผลตามความมุ่งหมาย

สุจิต เพียรชอบ (2531) ให้ความเห็นว่า "เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำขึ้นประกอบการใช้หลักสูตร เช่น หลักสูตร คู่มือหลักสูตร คู่มือการประเมินผล คู่มือการแนะแนว หนังสือเรียนประจำวิชา และ คู่มือการสอนในแต่ละวิชา"

จากความหมายข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กลุ่มโรงเรียน เป็นต้น ได้จัดทำหรือจัดหาเพิ่มเติมขึ้นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางหรือแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครูและนักเรียน เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ประเภทของเอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารประกอบหลักสูตรมีอยู่หลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทต่างก็มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนทั้งสิ้น กล่าวคือ เอกสารประกอบหลักสูตรจะช่วยให้ความรู้ที่ถูกต้องได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามที่ต้องการ เอกสารประกอบหลักสูตรที่ครูต้องศึกษา ทำความเข้าใจ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มีอยู่หลายประเภท ดังต่อไปนี้

กรมวิชาการ (2525) ได้จัดประเภทของเอกสารประกอบหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. หนังสือเรียนหรือแบบเรียน (Texts) คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในโรงเรียนเป็นหนังสือประจำวิชา เป็นหนังสือที่รวบรวมความรู้ในหมวดวิชาหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อเรื่องตรงตามหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องเหมาะสม
2. แบบฝึกหัด (work book หรือ Exercises) หมายถึง หนังสือที่ช่วยเสริมทำให้เกิดทักษะในแขนงวิชาต่าง ๆ ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นรูปเล่ม บัตรงาน เป็นต้น
3. คู่มือการสอนหรือคู่มือครู (Teacher's Manuals) หมายถึง เอกสารที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการสอน เน้นวิธีการสอน การจัดกิจกรรม และการประเมินผล
4. หนังสืออ้างอิง หนังสือตำรา หรือหนังสืออุเทศ (Reference books) หมายถึง หนังสือที่ใช้สำหรับการค้นคว้าอ้างอิงประกอบการเรียนในหมวดวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือรวมหลายวิชาในเล่มเดียวกัน
5. หนังสืออ่านเพิ่มเติมหรือหนังสืออ่านประกอบ (Supplementary books) หมายถึง หนังสือที่มีจุดประสงค์มุ่งส่งเสริมการอ่าน การค้นคว้าวิชาการต่าง ๆ นอกเหนือจากที่หนังสือเรียนกำหนดไว้แล้ว
6. หนังสือส่งเสริมการอ่าน หมายถึง หนังสือที่ส่งเสริมให้ฝึกทักษะการอ่านทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้นักเรียนสามารถอ่านภาษาอังกฤษ
7. หนังสืออ่านนอกเวลา (External reading books) หมายถึง หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น นอกเหนือจากหนังสือเรียนที่กำหนดไว้แล้ว สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียนเพื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง

สุจริต เพียรชอบ (2531) แบ่งเอกสารประกอบหลักสูตรไว้ ดังสรุปได้ต่อไปนี้

1. หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. คู่มือหลักสูตร เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ใช้ได้เข้าใจรายละเอียดของหลักสูตร ขั้นตอนการปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้การใช้หลักสูตรไปในทิศทางและจุดหมายเดียวกัน
3. คู่มือการประเมินผลการเรียน คู่มือการแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และแนวทางการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

สรุปได้ว่าเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วยหลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง หนังสือส่งเสริมการอ่าน และหนังสืออ่านนอกเวลา

ด้านการเตรียมการสอน

การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอน คือ ศึกษาแผนการศึกษาและคู่มือครูก่อนสอนทุกครั้ง ของครู รวมทั้งจัดทำแผนการสอนซ่อม จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรใช้ จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน และเครื่องมือวัดผลประเมินผล (สุนทรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ, 2531) จึงอาจกล่าวได้ว่าการเตรียมการสอนของครูเป็นการเตรียมตัวจัดกิจกรรมการเรียนการสอนล่วงหน้าเพื่อที่จะดำเนินการไปตามนั้น

ความสำคัญและวิธีการในการเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้ครูสามารถรวบรวมและเลือกข้อมูลหรือเนื้อหาสาระของบทเรียน ช่วยสร้างและเลือกวิธีการสอนสื่อการเรียนการสอน และแบบวัดประเมินผลได้ถูกต้อง ช่วยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเป็นไปตามลำดับขั้นตอน สามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อีกทั้งยังช่วยให้สามารถติดต่อประสานงานกับบุคลากรและแหล่งวิทยากรอื่นได้ดี และครูคนอื่น

สามารถนำแผนการสอนที่เตรียมไว้ไปใช้สอนแทนได้เมื่อมีเหตุจำเป็น (สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528)

ในการเตรียมการสอนนั้น ครูจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ หลาย ๆ อย่าง
ดังที่ องค์การ อินทรมพรรย์ (2528) ได้กล่าวถึงสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการเตรียมการสอน คือ

1. ศึกษาเอกสารหลักสูตรให้เข้าใจ เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนงาน
โดยอาจจะจัดทำแผนงานระยะยาว ระยะสั้น รายวัน หรือแต่ละคาบเวลาก็ได้ ซึ่งการที่ครูศึกษา
เอกสารหลักสูตรให้เข้าใจจะทำให้ทราบว่า มีเรื่องอะไรบ้างที่จะต้องสอน ระยะเวลาากน้อย
เพียงใด มโนคติของเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง มีจุดประสงค์ว่าอย่างไร เนื้อหาวิชาอะไรบ้าง ใ้
กิจกรรมใดในการสอน ควรใช้สื่อการสอนอะไรบ้าง และจะวัดผลประเมินผลด้วยวิธีใดบ้าง
2. ศึกษาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ในการเรียนรู้แก่
นักเรียน เช่น มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องสมุด สนามกีฬา เป็นต้น
3. เตรียมตัวนักเรียนให้พร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
ที่ได้กำหนดไว้ในแผน

สำหรับวิธีการในการเตรียมการสอนนั้น อาจจะจัดทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเตรียมการสอนระยะยาว เป็นการเตรียมตัวก่อนที่จะเปิดภาคเรียน
เพื่อศึกษาทั้งหมดของครูว่า จะต้องทำอะไรบ้างในหนึ่งปีการศึกษาข้างหน้า ซึ่งต้องเตรียมใน
เรื่อง การศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 มีการเตรียมตัวในการศึกษาเอกสารหลักสูตร
อื่น ๆ เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้ง
ต้องเตรียมตัวศึกษาวิธีการวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการใช้แบบฟอร์มต่าง ๆ ตามหลักสูตร
2. การเตรียมการสอนระยะสั้น เป็นการเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อที่จะสอน
ในแต่ละวัน ตามกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในตารางสอน เริ่มตั้งแต่เตรียมจุดมุ่งหมาย
ของการเรียนการสอน เตรียมเนื้อหา เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน เตรียมสื่อการเรียนการ
สอน เตรียมการวัดและประเมินผล และเตรียมตัวผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถม
ศึกษาแห่งชาติ, 2528)

ดังนั้น การเตรียมการสอน จึงเป็นวิธีการเตรียมตัวทั้งครูผู้สอนและนักเรียน เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด

สังข์ อุทรานันท์ (2529) ได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของการเตรียมการสอนว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ทำการเตรียมการสอน ที่นี้เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของการเตรียมการสอน และคิดว่ามีความชำนาญในการสอนเพียงพอเพราะเคยสอนมานาน จึงไม่จำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า นอกจากนี้ในโรงเรียนบางแห่งที่ครูใหญ่หรือผู้บริหารได้เข้มงวดกดดันให้ทำบันทึกการสอนก็จะพบว่าครูได้ทำบันทึกการสอนจริงแต่ไม่ได้นำไปใช้สอนเลย หรือบางครั้งหากไม่มีการเข้มงวดในการตรวจบันทึกการสอน ครูก็มักจะทำการบันทึกย้อนหลังเป็นเวลาหลาย ๆ วัน ซึ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแต่อย่างใด ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ครูไม่เตรียมการสอนก็อาจเป็นเพราะความไม่สะดวกในการใช้แบบบันทึกการสอน

โดยสรุป การเตรียมการสอนของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยย้ําให้การเรียนการสอนเกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง เพราะเป็นการเตรียมสิ่งต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า และถือเป็นสิ่งจำเป็น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ของครูโดยการใช้กลวิธีหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ใหม่ ตลอดจนเกิดทักษะตามที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ถ้าครูผู้สอนไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมหรือไม่น่าสนใจเพียงพอแล้ว การเรียนการสอนก็จะไม่ประสบผลสำเร็จได้ตามที่ต้องการ

ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

สุทิน บุญชูวงศ์ (2535) กล่าวถึงความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้การสอนไว้ว่า "กิจกรรมการเรียนรู้การสอน หมายถึง กิจกรรมที่ให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วม และทำให้นักเรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ"

คาเตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1973 : 164) ให้ความหมายของกิจกรรมไว้หลายความหมาย คือ

1. สภาพการเรียนรู้ที่ผู้เรียนกระทำด้วยความเต็มใจ เพราะการกระทำเช่นนั้นทำให้นักเรียนไปสู่เป้าหมายที่คาดไว้
2. เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นจากสิ่งสนใจชนิดใหม่ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและการเรียนรู้
3. เป็นการเล่นหรือการทำงานซึ่งเกิดจากแนวความคิดหรือความรู้สึกของผู้ทำ ซึ่งแสดงออกมาในรูปที่ซับซ้อน เพื่อสื่อความเข้าใจให้ผู้อื่นทราบ

โดยสรุปแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูและนักเรียนได้ปฏิบัติร่วมกันในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือได้รับประสบการณ์ใหม่ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนครั้งนั้น ๆ

ประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนมีอยู่หลายประเภท ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

สิริวรรณ สุวรรณอาภา (2523) ได้แบ่งกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน เป็น 2 ประเภท ดังสรุปคือ

1. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ผู้สอนจะเป็นศูนย์กลางของการฝึกปฏิบัติกิจกรรม เป็นผู้วางแผนการเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดและเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การบรรยาย การเล่านิทาน การสาธิต การตั้งคำถาม เป็นต้น

2. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ ผู้เรียนเป็นแกนกลางในการกระทำกิจกรรม ครูทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน คอยส่งเสริมให้นักเรียน ร่วมกิจกรรมและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรม ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง เช่น กิจกรรม ที่เกี่ยวกับการอ่าน การเขียน การฟัง การพูด การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้ได้ผลดี

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการจัดการเรียนรู้การสอนจะมีประสิทธิภาพมากน้อย เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเป็นประการสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่ดีจะช่วยสร้างความสนใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น เป็นแรงจูงใจที่สำคัญให้ผู้เรียน เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เห็นคุณค่า ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

สุทิน บุญชูวงศ์ (2535) กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ที่ดีว่า ควรเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญหลายประการ ดังสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนต้องเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการเรียน มีการจัดลำดับของกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และ ด้านทักษะพิสัย ตลอดจนมีการจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของ นักเรียน มีลักษณะท้าทายความสนใจของนักเรียน ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน สามารถนำไปใช้ ในสถานการณ์ใหม่ได้ ส่งเสริมการคิดแบบสืบสวนสอบสวน และการแก้ปัญหาตามแนวทางของตน
3. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนนั้น ต้องทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และควรเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้หลาย ๆ ทาง

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนประสบผลดีได้นั้น ครู ควรคำนึงถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่เน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมหรือได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และในฐานะที่ผู้เรียนเป็นเด็กวัยรุ่น ครูผู้สอนควรได้จัดกิจกรรม การเรียนรู้การสอนโดยคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ คือ พัฒนาการทางร่างกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคมไปพร้อม ๆ กันด้วย

สื่อการสอน

สื่อการเรียนเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งส่วนหนึ่งในการบวนการเรียนการสอนของนักเรียน และครู เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องแจ่มแจ้งชัดเจนขึ้น ดังนั้นครูทุกคนจะต้องพยายามจัดหาหรือทำสื่อการเรียนต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนได้ใช้สังเกต และค้นคว้า คัดลอกเพิ่มปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียน เนื้อหาวิชาอื่น ๆ รวมทั้งครูจะต้องรู้แหล่งที่จะจัดหานะ ให้นักเรียนสามารถไปค้นคว้าความรู้ได้ นอกเหนือไปจากที่ครูนำมาให้ดู หรือบอกเล่าให้ฟังแต่ ผู้เดียว (กรมวิชาการ, 2521)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2521) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน ไว้ว่า หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีประกอบการสอนเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อความหมาย ที่ผู้สอนประสงค์จะส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) กล่าวว่า "สื่อการสอน คือ วัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมการเรียน ที่ครู และนักเรียนจะต้องทำเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ ซึ่งครูจะต้องจัดทำขึ้น และจัดหาไว้ ำให้เรียบร้อย"

จากการให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าสื่อการเรียน การสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และเทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนใช้เป็นตัวกลางในการ ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน

ประเภทสื่อการเรียนการสอน

นักวิชาการหลายท่านที่ให้ความสนใจ และศึกษาทางด้านสื่อการสอนได้แบ่งสื่อการเรียน การสอนออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ

1. สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อเล็ก ๆ ที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ใน ลักษณะของภาพ เสียง และตัวอักษร ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ फिल्मภาพยนตร์ แผ่นภาพเสียง फिल्मสตริป แถบบันทึก เสียง ซึ่งสรุปแล้วอาจแบ่งย่อยได้เป็น วัสดุที่เสนอความรู้ด้วยตัวของมันเอง และวัสดุที่ต้องอาศัย สื่อประเภทกลไกเป็นตัวนำเสนอความรู้

2. สื่อการเรียนการสอนประเภทเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ คือ สื่อใหญ่ที่เป็นตัวกลาง หรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและนักเรียน ต้องอาศัยวัสดุมาใส่ในตัวของมัน สื่อประเภทนี้ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพเลื่อน เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องเล่นแผ่นเสียง

3. สื่อการเรียนการสอนประเภทเทคนิค และวิธีการสอน หมายถึง กิจกรรมทุกอย่าง ที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละครและหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดแสดงนิทรรศการ การแสดงโดยวิธีโสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น

การผลิตสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียน การสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด สื่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน มีแหล่งที่มา หลายทาง เช่น สื่อที่จะได้จากสิ่งแวดล้อม สื่อที่ดัดแปลงจากวัสดุเหลือใช้ สื่อที่ผลิตหรือสร้างขึ้น และสื่อสำเร็จรูปที่ครูจัดหา มา ซึ่งการที่จะผลิตสื่อการเรียนการสอนแต่ละชิ้นนั้นต้องใช้เวลาทั้งกาย กาลังทรัพย์ กาลังสมอง และยังคงใช้เวลาอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญ ในการผลิตสื่อการสอน สรุปได้ดังนี้

1. สืบหาสภาพความต้องการในด้านสื่อการสอนของครู โดยสำรวจความต้องการ ของครู สืบหาสื่อการสอนที่มีอยู่แล้ว สืบหาทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ และสำรวจความต้องการใช้สื่อการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์จากเอกสาร ต่าง ๆ ได้แก่ หลักสูตร แผนการสอน คู่มือครูซึ่งในการสำรวจนั้น อาจจะใช้แบบสอบถาม แบบสำรวจสัมภาษณ์ และการจัดประชุมปรึกษาหารือร่วมพิจารณา

2. วิเคราะห์คัดเลือก โดยยึดหลักความสำคัญ ความจำเป็น ความเป็นไปได้หรือ อัตราความต้องการเป็นแนวทางพิจารณา แล้วจัดเรียงลำดับตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้เป็นการคัดเลือก เพื่อผลิตสื่อการสอน นอกจากนั้นในการคัดเลือกยังต้องคำนึงถึงชนิดลักษณะ ข้อดี และข้อจำกัด ของสื่อแต่ละประเภทประกอบกันด้วย

3. วางแผนการผลิต โดยกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน กำหนดแนวปฏิบัติและกำหนดมาตรฐานของงาน โดยคำนึงถึง ปริมาณ คุณภาพ งบประมาณ เวลา และบุคลากร
4. ผลิตสื่อต้นแบบ เมื่อมีความพร้อม
5. ทดลองใช้แล้วรวบรวมผลที่ได้นำมาประเมินผลสื่อโดยอาจทดลองใช้หลาย ๆ ครั้ง เปลี่ยนห้องเรียน เปลี่ยนนักเรียนและครู
6. ปรับปรุงแก้ไขจากผลการประเมิน โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงตัวสื่อเพื่อสร้างให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
7. ผลิตสื่อเพื่อนำไปใช้จริง โดยคำนึงถึงจำนวน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ เครื่องมือสถานที่และบุคลากร

จากขั้นตอนและวิธีการในการผลิตสื่อการเรียนการสอนดังกล่าว จะช่วยให้สื่อการสอนที่ผลิตออกมานั้น เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ครูผู้สอนหรือผู้ใช้สื่อจึงควรศึกษาแนวทางต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อสามารถประยุกต์ ใช้สื่อได้อย่างเกิดผลดี

เกอต์ทัวโบในการเลือก และใช้สื่อการเรียนการสอน บราวน์ และคณะ (Brown, and Others 1977 : 71) ได้กำหนดหลักการทั่วไป ซึ่งถือเป็นเกณฑ์สำหรับพิจารณาในการเลือก และการใช้สื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. ไม่มีสื่อการเรียนการสอนใดจะดีที่สุด สำหรับทุกจุดประสงค์การเรียนรู้อ
2. จะต้องใช้สื่อที่มีความเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียน
3. ผู้ใช้สื่อจะต้องมีความคุ้นเคยกับเนื้อหาในสื่อการเรียนการสอนนั้น
4. สื่อจะต้องเหมาะสมกับรูปแบบ และขนาดของกลุ่มในการเรียน
5. สื่อจะต้องเหมาะสมกับความสามารถ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. สื่อการเรียนการสอนจะดีหรือไม่ ไม่ได้อยู่ที่ความเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมของสื่อ แต่จะอยู่ที่ความเหมาะสมกับเนื้อหา เป็นสำคัญ
7. การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ควรพิจารณาที่จุดประสงค์ของการเรียนมากกว่า อดคิดหรือความพอใจส่วนบุคคลที่มีต่อสื่อ

8. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จะส่งผลต่อการใช้สื่อและประสิทธิภาพที่ได้รับจากการใช้สื่อ

กล่าวโดยสรุป การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างได้ผลหรือเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอนมากยิ่งขึ้น ครูผู้สอนอาจจำเป็นต้องใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ มาประกอบการสอน และในการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนควรจะได้คำนึงถึงความประหยัด และความสะดวกในการจัดหาเป็นสำคัญ ซึ่งอาจจะเป็นวัสดุที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น และมีราคาถูก ๆ ก็ได้ สื่อการสอนที่ดีไม่จำเป็นจะต้องมีราคาแพง แต่ควรจะได้คำนึงถึงคุณค่าที่จะทำให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทบาทการจัดเก็บสื่อการเรียนการสอน

เมื่อทางโรงเรียนได้จัดหาสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นประเภท วัสดุหรือสื่อประเภทเครื่องมือ ซึ่งอาจจะได้มาจากการบริจาค การซื้อหรือ บุคลากรในโรงเรียน ช่วยกันผลิตขึ้นมา ศิวพงศ์ พยอมรัมย์ (2533) ให้ข้อเสนอแนะว่าผู้ที่ทำหน้าที่ด้านที่สื่อของโรงเรียน หรือของศูนย์สื่อ จำเป็นจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของสื่อ ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ตรวจจำนวนรายการวัสดุ หรือ เครื่องมือที่ได้รับมาว่าตรงตามรายการที่สั่งซื้อหรือรายการที่ได้รับบริจาคหรือไม่
- 2) ตรวจสอบคุณภาพของวัสดุ หรือเครื่องมือว่ามีคุณภาพในการใช้งานปกติหรือไม่
- 3) ตรวจสอบอุปกรณ์ประกอบสื่อ เช่น สายโทเทียลพิเศษ ทิวส์ หลอดฉายสารอง เป็นต้น
- 4) ตรวจสอบใบรับประกันซ่อมเครื่องมือในระยะเวลาที่กำหนด
- 5) ทบทวนตรวจสอบรายการสื่อ สำหรับสื่อที่ได้รับเป็นระยะเวลาประจำ เช่น การรับวารสารรายสัปดาห์ รายเดือน จำเป็นต้องทบทวนตรวจสอบรายการวัสดุ ว่าได้รับสม่ำเสมอหรือไม่
- 6) ควรประทับตราประจำศูนย์สื่อ และลงหมายเลขทะเบียนการรับสื่อตามประเภท เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของสื่อชิ้นนั้น ๆ ทั้งนี้

การบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน

การบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน ควรปฏิบัติดังนี้ คือ

1. เก็บรักษาตามประเภทของสื่อนั้น ๆ เช่น แผนที่ ภาพพลิกแถบประโยค แผนภูมิ ส่วนที่เป็นเครื่องไม้หรืออุปกรณ์ให้เก็บรักษาตามที่ระบุไว้ในคู่มือ
- 2) เมื่อใช้แล้วต้องเก็บรักษาให้พร้อมที่จะใช้ได้ในวันต่อไป
- 3) เมื่อชำรุดต้องซ่อมแซม
- 4) เก็บรักษาตามวัสดุที่นำมาสร้างสื่อ บางอย่างต้องเก็บมัดชิดบางอย่างวางไว้บนชั้นได้

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

Carter V. Good (1973) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง โปรแกรมและ การจัดดำเนินงาน นักเรียน องค์การนักศึกษาหรือสถาบันศึกษาจัดทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ สร้างความสนุกสนานเพิ่มพูนความรู้ ส่งเสริมความถนัดความสนใจ ไม่มีการให้หน่วยกิตทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การควบคุมลง

ประกาพรหม สุวรรณสุข (2524) ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียน การสอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อช่วย ทำให้การเรียนตามประมวลการในหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเมื่อให้นักเรียนปรับตัวเข้ากับสภาพ สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกิจกรรมประเภทนี้จะไม่มี การบังคับให้นักเรียนเข้าร่วม แต่จะ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนสนใจ นอกจากนี้จะต้องไม่มีการให้ คะแนนที่ส่งผลต่อการเลื่อนชั้นของนักเรียนด้วย โดยสรุปแล้ว กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่ทำขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมประเภทนี้จะไม่มี การบังคับให้นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมไม่ให้นักเรียนได้คะแนนที่ส่งผลต่อการเลื่อนชั้นของนักเรียน และจัดขึ้นเพื่อ ส่งเสริมความรู้ประสบการณ์ ตลอดจนส่งเสริมประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนให้พัฒนา ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หลักเบื้องต้นในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงหลักเบื้องต้นของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. นักเรียนทุกคนเป็นสมาชิกของโรงเรียน

สิ่งแรกที่โรงเรียนจะต้องกระทำ คือ การยอมรับว่านักเรียนทุกคนเป็นสมาชิกของโรงเรียนมีสิทธิและหน้าที่อันชอบธรรมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของตนเองภายในโรงเรียน ซึ่งถ้าโรงเรียนไม่รับหลักการข้อนี้แล้วการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรย่อมจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับการฝึกให้นักเรียนรู้จักการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมรอบรอบประชาธิปไตย เพราะเนื่องจากว่าโรงเรียนยังใช้การปกครองด้วยระบบอัตราอาธิปไตยอยู่

2. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรจำกัดไว้ในตารางของโรงเรียน

เวลาที่ใช้นในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่กำหนดเวลาตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละโรงเรียน ซึ่งต้องคำนึงถึงสถานที่ประเภทของกิจกรรมที่จัด ความพร้อมของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม และเวลาที่สามารถจัดร่วมกันได้

ทางโรงเรียนจะเลือกจัดในเวลาใดก็ตามข้อสำคัญคือ ควรจะได้กำหนดลงในปฏิทินของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำให้การเตรียมงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยดี

ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรถ้าจะให้ได้ดีไม่ควรจัดพร้อมกันทั้งโรงเรียน เพราะนักเรียนบางคนอาจจะไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมแสดงกิจกรรมหรือการเรียนอาจทำได้ไม่ทั่วถึง ดังนั้นควรแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มและจัดตารางกิจกรรมไม่ให้ตรงกัน

นอกจากนี้นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความเห็นว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะได้รับความร่วมมือจากครูและนักเรียน ควรจะจัดวันที่มีการเรียนการสอนตามปกติ ถ้าจัดในวันหยุดหรือเวลาอื่นจะทำให้ครูและนักเรียนเพื่อหน่วยไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2526) จึงได้กำหนดเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีประสิทธิภาพเหมาะสมดังต่อไปนี้

1. จะต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาลในการดำเนินการพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ

2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนให้มีวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
5. จะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนทางราชการ
6. จะต้องมิได้โครงการและระเบียบบังคับของกิจกรรม โครงการ และระเบียบบังคับจะต้องเป็นสถานศึกษา
7. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ
8. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมจะต้องเป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
9. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. ให้สถานศึกษาควคุมการจ่ายเงินหรือที่สวดของอื่น ๆ ให้เป็นการประหยัดและเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ
11. ในกรณีหัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิกกิจกรรมนั้น ๆ

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่มีแบบฉบับตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมของสังคมนั้น ๆ

ในการเลือกประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรต้องเลือกให้สอดคล้องกับนโยบายและจุดมุ่งหมายของโรงเรียนอีกทั้งจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง วัฒนธรรม และเป็นธรรมเนียมประเพณีของสังคม และจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนอีกด้วย

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นมีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติที่สำคัญอยู่หลายประการ เช่น นักเรียนต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยตนเองตามโครงการที่เตรียมไว้ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาหรือชี้แนะแนวทางและพยายามให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามความสนใจ และความสมัครใจของนักเรียนเอง

การนิเทศ

การจัดการศึกษาในโรงเรียนทุกแห่ง ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย จะต้องยึดนโยบายของรัฐบาลเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้การจัดการศึกษาสำเร็จผลตามนโยบายที่รัฐกำหนดไว้ แต่การศึกษาระดับประถมศึกษา เราได้ต้องอาศัยระบบการจัดการบริหาร และการนิเทศ การศึกษาของแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการบริหารเป็นการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน ที่ร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษา และส่วนหนึ่ง ของการบริหารงานต้องอาศัยการนิเทศ ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้บริหารจะช่วยส่งเสริมให้การจัดการ ศึกษาภายในโรงเรียนมีคุณภาพทั้งด้านการเรียนและการสอนได้

คำว่า "การนิเทศการศึกษา" นั้น มีนักการศึกษาและสังเคราะห์คุณวุฒิได้ให้ความหมายไว้ หลายท่านด้วยกัน

แฮร์ริส (Harris, 1985) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา คือ สิ่งที่บุคลากร ในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของเพื่อจุดมุ่งหมายของการสอนของโรงเรียน นั่นคือ การนิเทศ การศึกษานั้นมุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลหรือวัสดุ

สังข์ อุตราพันธ์ (2527) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาในเชิงปฏิบัติการไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

นิพนธ์ โทยพานิช (2532) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความ พยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดทำกิจกรรม และให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรง และ ทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียน ของนักเรียน

สังข์ อุตราพันธ์ (2529) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง ลักษณะของการนิเทศการศึกษา ที่ดีคือมีจุดมุ่งหมายพอสรุปได้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพสูงขึ้น คือ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น
2. เพื่อการพัฒนางานให้ดีขึ้น คือ เมื่อเกิดการนิเทศแล้ว ปัญหาจากการปฏิบัติงาน

มีน้อยที่สุด และผลงานที่ได้รับต้องมีคุณภาพสูง

3. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หมายถึง การนิเทศที่ดีจะต้องประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ลดความขัดแย้งให้น้อยที่สุด

4. เพื่อการสร้างขวัญ และกำลังใจในการทำงานอันเป็นการสร้างความมั่นใจ ความสุข มีกำลังใจในการทำงาน

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา จะเห็นได้ว่าการนิเทศศึกษามุ่งที่จะพัฒนาครูเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพของนักเรียนหรือสรุปให้ชัดเจนก็คือ การนิเทศศึกษามุ่งที่จะพัฒนาคนโดยผ่านกระบวนการ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพทางการศึกษา

การนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ในการดำเนินการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

จากความหมายข้างต้น การนิเทศภายในโรงเรียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ ขวัญและกำลังใจอันที่จะทำให้ครูปรับปรุง หรือพัฒนาการสอนให้ดีขึ้นทั้งนี้ในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องมีลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน และช่วยเหลือครูอย่างใกล้ชิด

1. การนิเทศเป็นกระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
2. การนิเทศต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศและตรงกับสภาพการณ์ที่กำลังประสบอยู่
3. การนิเทศที่ดีต้องมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตยมีการยอมรับซึ่งกันและกันมีสัมพันธที่ดี มีการใช้เหตุผล และร่วมคิดร่วมทำ
4. การนิเทศที่ดีควรส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศ เกิดแนวความคิดเป็นของตนเอง สามารถที่จะปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง

5. การนิเทศที่ดีเป็นการให้บริการแก่ผู้รับการนิเทศ
6. การนิเทศที่ดีต้องอาศัยแนวคิดเชิงระบบ

จากหลักการสำคัญ ๗ ข้างต้น ผู้นิเทศจะต้องคำนึงในขั้นตอนการจัดกิจกรรมนิเทศและ การใช้เทคนิคต่าง ๆ ต้องไม่ขัดแย้งกับหลักการดังกล่าว จึงจะได้ชื่อว่าเป็นการนิเทศตามหลักการ ทพทงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) กล่าวถึงงานหลักที่สำคัญของการนิเทศการศึกษาว่า มี 10 ประการ คือ

1. งานด้านพัฒนาหลักสูตร เช่น การวางโครงสร้างหลักสูตร โครงการสอน การ กำหนดตัวผู้สอน
2. การจัดระบบการสอน เช่น การจัดกลุ่มนักเรียน จัดตารางสอน
3. การคัดเลือกบุคลากรผู้สอน
4. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
5. การจัดอุปกรณ์การสอน ตรวจสอบ คัดเลือกอุปกรณ์
6. การจัดอบรมครูประจำการ
7. จัดประชุมปฐมนิเทศสมาชิกใหม่
8. จัดบริการด้านอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายหลักของการสอน เช่น การวาง นโยบายให้ครูเข้ามามีส่วนร่วม การสร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์อันดีในการทำงาน
9. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
10. การประเมินผลการสอน

การวัดและประเมินผลการเรียน

ความหมายของการวัดและประเมินผล มีผู้ให้ความหมายของการวัดและ ประเมินผล ดังนี้

รุจิรุ กุสุธารช (2520) กล่าวว่า การวัดผลหมายถึง การสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้น และกำหนดสัญลักษณ์ให้กับสิ่งที่สังเกตได้นั้น โดยกำหนดเหมือนตัวอักษรก็ได้

ส่วนการประเมินผล หมายถึง การใช้วิธีการเทคนิคบางประการที่จะพิจารณาตัดสินสิ่งที่ได้สังเกตมาว่าสิ่งใดดีไม่ดี ควรสอบได้หรือสอบตก อาจสรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่จะต้องมีเกณฑ์ว่าจะพิจารณายึดหลักเกณฑ์อะไร การประเมินผลที่ดีจึงควรจวางอยู่บนรากฐานของการวัดผล

กรมวิชาการ (2533) ได้ให้ความเห็นและแนะนำปฏิบัติว่าการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน เป็นกลไกในอันที่จะปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนได้ดีขึ้นและบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ อีกทั้งใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงสอนของครูให้ดีขึ้น จึงสรุปให้ส่งผลการประเมินมาตามหน้า 2 ประเภท คือ

- 1) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
- 2) เพื่อตัดสินผลการเรียน

อันทันต์ ศิริโรสภา (2524) กล่าวว่า การวัดผลการศึกษาเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพราะผลจากการวัดจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครูและนักการศึกษาเพื่อปรับปรุงวิธีการสอน การแนะนำ การประเมินผลหลักสูตรแบบเรียน การใช้อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดการระบบบริหารทั่วไปของโรงเรียน นอกจากนี้ยังปรับปรุงการเรียนการสอนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

การวัดและประเมินผลมีประโยชน์โดยตรงต่อครูและนักเรียน ดังนี้

- 1) ประโยชน์ต่อครู
 - (1) ช่วยให้ครูทราบข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเบื้องต้นของนักเรียน ก่อนเข้าเรียน เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน
 - (2) ช่วยให้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ตามความเป็นจริงของผู้เรียนแต่ละคนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
 - (3) ช่วยให้ครูได้ทราบว่าหากการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด
 - (4) ช่วยให้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงเทคนิควิธีแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2) ประโยชน์ต่อนักเรียน

- (1) ช่วยให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายของครูได้ถูกต้อง
- (2) ช่วยเพิ่มแรงจูงใจการเรียนรู้ของนักเรียน
- (3) ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยการเรียนรู้ที่ดี
- (4) ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) แก่ผู้เรียน ผู้เรียนจะทราบว่า

ตนเองหรืออ่อนในวิชาใดหรือเนื้อหาส่วนใด

หลักการวัดและประเมินผล

กรมวิชาการ (2533) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์หลักของการประเมินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินการเรียน คือ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาด้านหนังสือ การทำให้ผู้เรียนค้นพบว่า ตนเองมีความถนัดด้านไหนเพียงใดเพื่อที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้บรรลุถึงจุดสูงสุดของศักยภาพที่ตนมีอยู่ ดังนั้นในการประเมินผลตามระเบียบที่กำหนดไว้ ครูควรได้ตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้สอดแทรกไปด้วย คือ

- 1) ผลการประเมินผลระหว่างภาคเรียนแต่ละครั้ง จะช่วยให้ผู้เรียนทราบว่า เข้าใจบทเรียนแต่ละตอนดีหรือถ้ายังทั้งครูและนักเรียนจะได้ปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขความไม่เข้าใจ
- 2) การประเมินผลเพื่อค้นพบศักยภาพที่แท้จริงนั้น มีอยู่กับการทดสอบอย่างเดี่ยวจริงอยู่บางส่วนของผู้เรียนนั้น เครื่องบ่งชี้ความถนัดและความสามารถอยู่ที่ผลการเรียน แต่ในส่วน of ครูนั้นนอกจากประเมินผลการเรียนแล้ว ครูควรประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแสดงออกในห้องเรียนและในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จะเห็นว่าการประเมินผลการเรียนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นต้องการประเมินเพื่อดูว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตเอาตัวรอด มีความสามารถทางการคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ปฏิบัติเป็น มีคุณภาพในการดำเนินงานต่าง ๆ ทั้งทางด้านส่วนตัว ครอบครัว งานอาชีพ งานสังคม ตลอดจนการใช้วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้เพียงใด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

โดยสรุป การวัดและประเมินผลการเรียนนั้นเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนนำผลการประเมินมาใช้ในการสอนก่อนเรียน แล้วจึงมีการประเมินผลเพื่อตัดสินใจผลการเรียนต่อไปโดยการแปลผลที่มีคุณภาพ

4. ด้านการจัดสรรทรัพยากร

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ขึ้นพื้นฐานมุ่งศึกษางานเกี่ยวกับ งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ-ครุภัณฑ์ ภายในโรงเรียน

4.1 งบประมาณ ซึ่งเป็นงานอยู่ในงานธุรการ-การเงิน หมายถึง เงินที่ทางราชการจัดสรรให้แก่หน่วยงานนั้น ๆ เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ถ้างบประมาณเพียงพอ มีการจัดสรรงบประมาณใช้จ่ายอย่างมีแบบแผนสามารถทำให้งานนั้น ๆ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (กิตติมา ปริดีดีลภ, 2532)

การจัดงบประมาณ

การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ 2526) ได้เสนอแนวทางในการจัดงบประมาณไว้ดังนี้ การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญมากสำหรับสถานศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรู้ และทักษะต่อการจัดสรรงบประมาณให้มีประสิทธิภาพสูงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

งบประมาณที่โรงเรียนได้รับมี 2 ประเภท คือ

1. งบประมาณที่ได้รับจากเงินของแผ่นดิน เช่น หมวดเงินเดือน หมวดค่าใช้สอย หมวดค่าวัสดุ หมวดค่าสาธารณูปโภค เป็นต้น
2. งบประมาณที่ได้จากเงินบำรุงการศึกษา จากนักเรียนและจากรายรับอื่น ๆ

หลักการในการจัดงบประมาณ

1. ลักษณะของค่าใช้จ่าย แบ่งได้ดังนี้
 - 1.1 ค่าใช้จ่ายตามลักษณะของหน่วยงานทางวิชาการ เช่น ฝ่ายปฏิบัติการสอน ฝ่ายสนับสนุน ฝ่ายบริการ ฝ่ายกิจกรรม เป็นต้น
 - 1.2 ค่าใช้จ่ายตามลักษณะหน้าที่ เช่น ภาควิชาต่าง ๆ
 - 1.3 ค่าใช้จ่ายตามลักษณะของรายการ เช่น โครงการต่าง ๆ

2. รูปแบบของวิธีการจัดสรรงบประมาณ
 - 2.1 คำนึงถึงฐานจากปีที่ผ่านมา
 - 2.2 ไม่คำนึงถึงฐานจากปีก่อน ลักษณะเช่นนี้มักใช้กับโครงการใหม่
3. ขั้นตอนในการจัดสรรงบประมาณ
 - 3.1 ขึ้นเสนอแผนหรือโครงการการใช้งบประมาณต่อคณะกรรมการ
 - 3.2 ขึ้นรับรองและอนุมัติงบประมาณ
 - 3.3 ขึ้นปฏิบัติตามแผนหรือโครงการ
 - 3.4 ขึ้นประเมินผลโครงการ

สรุปได้ว่า งานด้านงบประมาณ มีความสำคัญมากสำหรับสถานศึกษาทุกระดับ งบประมาณมีเพียงพอ และมีการจัดสรรงบประมาณใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถทำให้งานนั้น ๆ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

4.2 อาคารสถานที่

อาคารสถานที่ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนดำเนินงานไปได้โดยสะดวก อาคารสถานที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียน โดยผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประเภทของงานอาคารสถานที่

อาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. อาคารเรียน ซึ่งรวมถึงห้องเรียน และห้องพิเศษต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ห้องพักครู ห้องพยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพัสดุ ฯลฯ

2. อาคารประกอบ หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ เช่น อาคารอเนกประสงค์ โรงฝึกงาน โรงอาหาร ห้องส้วม เรือนเพาะชำ รั้ว กำแพง ฯลฯ

3. บริเวณโรงเรียน เช่น สนาม ถนน ที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ

ขอบข่ายของงานอาคารสถานที่

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ อันรวมถึงการวางแผนบริเวณที่ตั้งอาคาร การควบคุม การก่อสร้าง การตกแต่งระเบียบให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียน ตลอดจนการรื้อถอนอาคารสถานที่

2. การใช้อาคารสถานที่ อันหมายถึง การกำหนดวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุดต่อการเรียนการสอนโดยตรงต่อการเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียนของนักเรียนและต่อชุมชน

3. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การประดับตกแต่งและซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้คงสภาพเดิม หรือ เพิ่มเติม เพื่อให้เป็นประโยชน์โดยคุ้มค่าที่สุด

4. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ คือ การควบคุมดูแลโดยทั่วไป เป็น การกำกับติดตามผลการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่ง รวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการประเมินผล การใช้เพื่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินงานด้านนี้ให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุด และเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการวางแผนดำเนินงานอาคารสถานที่ของปีถัดไป

การจัดและการดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีนั้น จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ นับตั้งแต่ที่ตั้ง อาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบ บริเวณโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ดังรายละเอียด ดังนี้

1. ที่ตั้ง ที่ตั้งโรงเรียนควรอยู่ในที่ที่เหมาะสมไม่เป็นที่ลุ่มเกินไป สามารถจัดระบายน้ำได้ดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น ห่างไกล หรือสิ่งเสื่อมทราม สิ่งรบกวน เสียงดัง และกลิ่นเหม็น นอกจากนี้ควรตั้งอยู่ในที่ที่การคมนาคมสะดวกพอสมควร ไม่ห่างไกลจากชุมชนมากเกินไป และการสาธารณสุขปลอดภัยพอสมควร

2. อาคารเรียน ควรจัดให้มีอาคารเรียนที่ได้มาตรฐาน จำนวนอาคาร และห้องเรียนพอเหมาะกับขนาดและจำนวนนักเรียน การสร้างตัวอาคารเรียน ควรถูกทิศทางลม ไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตก เพราะจะถูกแดดทั้งเช้าและบ่าย และห้ามมีอาคารเรียน หลายหลัง ควรสร้างให้อยู่ใกล้เดียวกันมีทางเดินติดต่อถึงกันและมีเครื่องสื่อสารภายในสะดวก นอกจากนี้ควรจัดวางมาตรฐานการป้องกันอัคคีภัยโดยมีเครื่องดับเพลิง ซึ่งสามารถใช้ได้ผลดี

3. ห้องเรียน ควรมีเนื้อที่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนโดยมีเนื้อที่เฉลี่ย ประมาณ 1.5 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน นอกจากนี้ควรจัดห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะทั้งเรื่อง การถ่ายเทอากาศ แสงสว่าง และปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ ถ้าแสงสว่างไม่เพียงพอ ควรทำ หน้าต่างเพิ่ม ติดไฟฟ้าหรือทาสีภายในให้สว่าง เป็นต้น

การจัดห้องเรียนควรยึดหลัก ดังนี้

- (1) การจัดห้องเรียนควรยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้เหมาะสม แก่การจัดการเรียนการสอน
- (2) การจัดห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างความรู้ทุกด้าน มีอุปกรณ์ในการทำ กิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจไว้ตามมุมห้อง เพื่อให้นักเรียนจะได้ค้นคว้าทำกิจกรรม
- (3) จัดห้องเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี สร้างบรรยากาศให้นักเรียน รู้สึกสะดวกสบายหน้าเรียน ไม่อึดอัด
- (4) จัดห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี เช่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย

4. ห้องพิเศษ

ห้องพิเศษที่โรงเรียนควรจัดให้มี เช่น ห้องพยาบาล ซึ่งมีครูผู้ดูแล ที่จำเป็นและมีความสะอาด ห้องสมุดที่มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน พร้อมหนังสือ เอกสาร ต่าง ๆ ที่สาหรับให้นักเรียนค้นคว้า และใช้บริการอย่างพอเพียง ห้องวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสม ในการปฏิบัติการทดลอง ห้องดนตรีที่ควรจัดให้อยู่ห่างห้องเรียนเพื่อไม่ให้เกิดเสียงรบกวน ห้องเรียนอีทีเอ็น ห้องที่สวด และห้องธุรการ

5. อาคารประกอบ

อาคารประกอบ หมายถึง อาคารที่ใช้ประโยชน์อย่างอื่นไม่ใช่ห้องเรียนโดยตรง แต่เป็นห้องบริการส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนสมบูรณ์แบบ และเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย เช่น อาคาร หอประชุม อาคารพลศึกษา โรงฝึกงาน โรงอาหาร

6. บริเวณโรงเรียน

โรงเรียนควรมีบริเวณเพียงพอ เพื่อให้เด็กเรียนได้เล่น พักผ่อน และปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตร นอกจากนี้ควรตกแต่งบริเวณโดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม้ยืนต้น เพื่อความร่มรื่นสวยงาม ควรจัดอาคาร กลุ่มอาคารให้ถูกทิศทางของแสงแดด (ทวน พิณฑุ์พันธ์, 2528)

กล่าวโดยสรุป งานอาคารสถานที่ เป็นงานที่เกี่ยวกับการจัด และการดูแลรักษาอาคารที่ใช้ทำการเรียนการสอน อาคารประกอบอื่น ๆ รวมทั้งบริเวณโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมด้วย โดยจะต้องคำนึงถึงทั้งที่ตั้ง ตัวอาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบ บริเวณโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

4.3 วัสดุ อุปกรณ์

วัสดุ หมายถึง สิ่งของ ซึ่งโดยสภาพย่อมสิ้นเปลือง หรือสลายตัวไปในระยะเวลาอันสั้น เพราะการใช้หรือบริโภค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วัสดุ ได้แก่ วัสดุสำนักงาน ซึ่งทางโรงเรียนได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และวัสดุ หนังสือ วารสาร และตำรา ที่ใช้ในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

ครุภัณฑ์ หมายถึง สิ่งของซึ่งตามปกติมีลักษณะเดียวกัน คงทนถาวร มีอายุการใช้งานยาวนานตามตัวอย่าง สิ่งของที่เป็นครุภัณฑ์ ดังนี้

ครูภักดิ์ใช้ในการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ ใตษ์น้กเขียนพร้อมเก้าอี้เดี่ยว
ใตษ์เก้าอี้ครู อุภกรณวิทยาศาสตร์ อุภกรณพลาพามัย เป็นต้น (หวน พินทุพัทธ์, 2528)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญเพ็ง ธาณี (2529) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดเทศบาล ปีการศึกษา 2538 ที่ได้ศึกษาต่อและไม่ได้ศึกษาต่อ พบว่า การศึกษา
ของบิดามารดา หรือผู้ปกครองอาจส่งผลต่อการได้ศึกษาต่อของนักเรียนด้วย เพราะบิดามารดา
หรือผู้ปกครองของนักเรียนที่ได้ศึกษาต่อนั้น ส่วนมากจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าบิดามารดา หรือ
ผู้ปกครองของนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อ บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมเห็นคุณค่า
ของการศึกษามากกว่าบิดามารดาที่ไม่มีการศึกษาต่ำ และระดับเศรษฐกิจของครอบครัวก็มีแนวโน้ม
จะทำให้สถานภาพการศึกษาต่อของนักเรียนแตกต่างกันน้อย

พรพรรณ คำเพ็ง (2533) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
เทศบาล มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเทศบาล ด้านการ
วางแผนสนับสนุน การดำเนินการตามนโยบาย การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และวิธีสอน การจัดบรรยากาศห้องเรียน การผลิต และการใช้สื่อการเรียนการสอน
การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า
ครูขาดหนังสืออ่านประกอบการค้นคว้าเพิ่มเติมก่อนสอน โรงเรียนไม่มีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อนำ
มาปรับให้เป็นข้อสอบที่ดี ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร นอกจากนี้
ประเด็นที่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงอย่างเร่งด่วน ได้แก่ การประสานงานกันระหว่างเทศบาล
แต่ละแห่งและการประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง การฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องเทคนิค
วิธีสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดหาวัสดุหลักสูตรและหนังสืออ่านประกอบการ
ค้นคว้าเพิ่มเติมให้แก่ครู และการปรับปรุงการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนของโรงเรียน
โดยเฉพาใช้แบบวัดจุดประสงค์ของสำนักพิมพ์เอกชน

วิจิตรา บุษบา (2534) วิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521
(ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักสูตร

และศึกษาปัญหาในการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) พบว่า โรงเรียนยังมีเอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารไม่มีเวลานิเทศ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการนิเทศ

ฉวีวรรณ พุฒนาผล (2535) วิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม" มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม พบว่า มีปัญหาในเรื่อง บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณไม่เพียงพอและได้มั่วล่าช้า เอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ขาดความรู้เรื่องหลักสูตร การทำแผนการสอน การสร้างเครื่องมือทดสอบ วิธีสอบ การผลิตและใช้สื่อ ขาดการนิเทศที่เป็นระบบ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศ

ยุวดา ธรรมชาติ (2535) "สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ขั้วและกำลังการเงินการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครู ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีปัญหาในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งไม่เพียงพอและล่าช้า สื่อการสอนมีไม่เพียงพอ ขาดความรู้ความชำนาญและไม่มีเวลาผลิตสื่อ โต๊ะเก้าอี้ อาคารเรียนห้องเรียนไม่เพียงพอและชำรุดผู้ปกครองต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าเรียนต่อ ขั้วกำลังใจของครูด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ก็ก่อกุลอยู่ในระดับน้อย

ไพบุลย์ เดชคำภู (2535) วิจัยเรื่อง "สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ความต้องการและความคิดเห็นของผู้ปกครองที่ส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการ และความรู้เดิมของนักเรียนที่เรียนต่อในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลวิจัยพบว่า การประสานงานกับหน่วยงานอื่นทำได้น้อย หน่วยงานที่รับผิดชอบยังขาดความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับโครงการครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ ไม่เพียงพอ ขบประมาณยังไม่เพียงพอและล่าช้า วัสดุ ครุภัณฑ์ และสื่อการสอนขาดแคลน ผู้ปกครองแสดงความเห็นว่า ถ้าโรงเรียนเก็บค่าบำรุง การศึกษาหรือไม่เปิดสอนมัธยมศึกษา จะไม่ส่งลูกเรียนเพราะฐานะยากจน และโรงเรียนอยู่ไกล

สมใจ ชมวิจิตร (2536) วิจัยเรื่อง "สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง" มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยเพื่อศึกษา สภาพการจัดการเรียนการสอน สारววจความพร้อมการจัดการเรียนการสอนและศึกษาการ สัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคกลางการสอน และปัญหาอุปสรรคของโครงการ ตลอดจนความต้องการและข้อเสนอแนะ อื่น ๆ แบบสำรวจเพื่อศึกษาความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยาย โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลาง และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งใน และนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางพบว่า การติดต่อประสานงานในระดับจังหวัดมี น้อยงบประมาณไม่เพียงพอ ล่าช้า วัสดุเก่า วัสดุของเดิมไม่เพียงพอ สื่อการสอนไม่เพียงพอ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าเรียนต่อเอกสารการเรียนไม่เพียงพอ ครูมีปัญหาค่า ไม่เข้าใจระเบียบการวัดและประเมินผลอาคารเรียนและห้องเรียนไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ กับจำนวนนักเรียน ห้องทดลองและห้องฝึกงานไม่เพียงพอ

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาล และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา สรุปได้ดังนี้

งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจน ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่เป็น แบบสอบถาม การวิจัยสรุปได้ว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการ ทำให้พบปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาส

ทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น บุคลากรไม่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ อาคารเรียน และห้องเรียนไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอและล่าช้า เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวพบว่า เป็นประโยชน์เพื่อผู้วิจัยจะได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัยครั้งนี้ เพราะส่วนใหญ่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การวิจัยในเรื่องการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาล จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาล ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย